

Viipurin Suomalaisen
Kirjallisuusseuran
toimitteita
14

HELSINKI 2003

ISSN 1236-4304

Lappeenrannan Kirjapaino Oy 2003

Kalevi Tilli

Viipurin koulut keskiajalla sekä Viipurin lukion synty 1641 ja sen jatko Porvoossa

Keskiajalla roomalaiskatolinen kirkko oli mahtitekijä yhteiskunnallisessa ja poliittisessa elämässä. Katolisen kirkon kylvämänä ja hoivaamana nousi Viipurissakin opillisen sivistyksen ensimmäinen oras. Tämä tuli siellä varsin näkyvästi esille, kun kaupungissa oli peräti kaksi luostaria, jotka Viipurin Kaupunkikoulun ohella harjoittivat opetustoimintaa. Uskonpuhdistuksen myötä luostarit joutuivat kuitenkin lopettamaan toimintansa ja opetustyö siirtyi protestanttisen hengen omaksuneiden koulujen huoleksi.

Viipurin luostarit keskiajalla

Missään muussa Suomen kaupungissa ei ollut sekä mustainveljesten (dominikaanien) että harmaittenveljesten (fransiskaanien) luostaria. Edellinen perustettiin vuonna 1352 ja jälkimäinen 1400-luvun alussa, mahdollisesti jo vuonna 1392. Ne sijaitsivat hevosenkengän muotoisen kaupunkiniemen molemmilla sivuilla.

Dominikaanien luostari oli nykyisen Etelävallin lähellä ja fransiskaanien luostari Pohjoisvallin äärellä. Dominikaaniluostari oli omistettu pyhälle Marialle ja kaikille enkeleille. Fransiskaaniluostaria suojeli pyhä Erasmus. Dominikaaniluostarin kirkko oli ennen talvisotaa Viipurin Maaseurakunnan kirkkona. Sodassa kirkko paloi, mutta rakennuksen runko säilytti 1800-luvun alkupuolella uusitun perusrakennelmansa. Sen kellotorni oli entisen kaupunginmuurin Raatitorni, joka sekin vahingoittui talvisodassa. Se on nyt entisöity.

Viipurin maaseurakunnan kirkko, entinen dominikaaniluostarin kirkko, paloi jo Talvisodassa palopommien sytyttämänä.

Fransiskaani luostari sijaitsi nykyisen Karjaportinkadun ja Vesiportinkadun kulmauksen alapuolella vanhan Karjalaan vievän maantien ja rannan välisellä alueella. 1400-luvun alussa luostarin rakennelmat olivat ilmeisesti puusta, mutta novgorodilaisten polttamana se paloi maan tasalle vuosisadan toisella vuosikymmenellä.

Äyräpään kirkkoherra Henrikin tiedetään tehneen vuonna 1335 lahjoituksen fransiskaani luostarille toivoen, että luostarin guardiaani rakennuttaisi sillä entisen tuhotun tilalle uuden kivisen luostarin, jotta se säästyisi vastaisuudessa tuholta. Näin tapahtuikin vuosisadan lopulla. Luostarista ei ole kuitenkaan enää jäljellä muuta kuin joitakin maanalaisia kellariholveja.

Luostarikoulut keskiajalla

Viipurissa kerrotaan jo 1400-luvulla olleen sekä luostarikoulu että kaupunkikoulu *Schola Wiburgiana*. Asiakirjoista ilmenee siellä olleen jo tuolloin ainakin dominikaanien luostarikoulu, johon pääsi oppilaaksi muitakin kuin vain munkiksi aikovia. On luultavaa, että myös fransiskaaneilla oli jo silloin Vi-

purissa koulu, vaikka siitä ei ole olemassa kirjallisia lähdetietoja. Todennäköisesti he kuitenkin pitivät koulua vain omia noviisejaan eli munkkikokelaita varten. Opetusta ei liene annettu ulkopuolisille. Luostarikoulujen lehtorit olivat suuressa arvossa pidettyjä henkilöitä. Tallinnan dominikaanisen luostarikoulun johdossa ollut tanskalainen maisteri Klemetti tuli vuonna 1427 Viipuriin, mikä viittaa siihen, että koulut olivat tuolloin toistensa veroisia. Viipurissa oli myös lehtorina vuonna 1491 Henrik Lalle pyhien kirjojen opettajana. Hänelle oli uskottu almujen keräily mustainveljesten luostarin uudestaan rakentamista varten tulipalon tuhottua sen.

Viipurin kaupunkikoulu, Schola Wiburgiana, keskiajalla

Jo vuonna 1409 mainitaan kaupunkikoulun sijainneen Viipurissa aivan kirkon lähellä, missä se lienee toiminut jo 1300-luvun loppupuolella. Sen johtajana sanotaan olleen eräs Jop Jopinpoika. Vuonna 1485 sopi silloinen koulumestari Jaakko Bodebek kaupungin Pyhän Hengen killan kanssa siitä, että hän laulutaitoisten teinien kanssa pitäisi joka viikko killan puolesta messun sitä edeltävine vigilioineen. Yksityisesti teinit esiintyivät kaupungin ja kauppiaitten tilaisuuksissa jonkinlaisina trubaduureina leipänsä edestä.

Keskiaikaisessa *Piae cantiones* laulukokoelmassa on myös koululaisille seipitetty laulu, jonka sanoista käy ilmi millaista kouluelämä oli silloin. Seuraavassa allekirjoittaneen vapaasti kääntämä ote kyseisestä laulusta:

Lattian oljilla koulun elossa
kuulkaa siinä Herran pelossa,
mitä maisteri teille sanoo.
Menestystä et voi siltä estää,
joka koulun kolhut ja piiskat kestää
ja auliisti oppia janoo.
Mutt jos et opi latinaa,
et isona saa arvon patinaa.
Jos opissas oot heikko,
oot koko ikäs huuliveikko.

Laulu siis opettaa, että maisteria on kuultava, toteltava ja pelättävä. Latinaa on myös opittava, sillä muutoin käy elämässä huonosti. Didrik Pietarinpoika Rothan ansiosta nämä keskiaikaiset laulut, jotka niin elävästi kuvaavat silloisia kulttuurioloja, etenkin koulujen kohdalta, ovat pelastuneet jälki-maailmalle. Rotha näet painatti Rostockissa ollessaan vuonna 1582 Greifswaldin kirjapainossa edellä mainitun *Piae Cantiones* kokoelman ja esiintyi itsekin latinankielisenä runoilijana. Rotha oli kotoisin Porvoosta, mutta nimitys

Viburgensis yliopiston matrikkelissa hänen nimensä kohdalla viittaa siihen, että hän oli tullut Viipurin koulusta. Siellä hän oli kuullut noita lauluja, joita hän itsekin oli laulanut. Lauluissa koululaiset kertoivat ilonsa ja huolensa koulunkäynnistään.

On varsin vähän tietoa niistä pojista, jotka keskiajalla kävivät kaupunkikoulua Viipurissa. Tiedetään kuitenkin, että useita heistä jatkoi opintojaan Turun katedraalikoulussa ja jotkut jopa Euroopan mantereen yliopistoissa. Koska moni ylioppilas näiden yliopistojen matrikkeleihin on nimeensä liittänyt sanan *Wiburgensis*, on ilmeistä, että joidenkin oppilaiden oli suotu päästä Viipurin koulusta suoraan kyseisiin yliopistoihin.

Ensimmäinen tällainen *Wiburgensis* on Johan de Wyborg, joka vuonna 1394 otettiin Prahan yliopistoon, missä hän vuonna 1398 tuli maisteriksi. Vielä maisterinakin hän näkyy jatkaneen opintojaan Leipzigin yliopistossa, missä hän oli kirjoilla vuonna 1414.

Lisensiaatin arvon sai Upsalan yliopistossa vuonna 1483 Johannes Werth, joka oli käynyt koulun Viipurissa ja lähti vielä lisensiaattina Leipzigiin opintojaan jatkamaan. Viipurista oli myös Philippus de Wiborch, joka vuonna 1499 kirjoitettiin Greifswaldin yliopiston kirjoihin. Niin ikään Wittenbergin yliopistossa mainitaan käyneen vuonna 1533 erään Simon Viburgensis Sueduksen, joka tuli siellä maisteriksi vuonna 1541. Todettakoon vielä, että sekä Paavali Juusten että Mikael Agricola olivat aikanaan olleet Viipurin kaupunkikoulun oppilaita, jotka jatkoivat opiskeluaan Wittenbergissä.

Uskonpuhdistus toteutui hitaasti Itä-Suomessa

Viipurin koulun (Schola Wiburgiana) ensimmäinen luterilainen rehtori oli maisteri Juhana Laeistius, oppinut ja kyvykäs mies. Hän tuli tähän virkaan vuonna 1534.

Viipurin koulussa, jota epävirallisesti kutsuttiin *katedraalikouluksi*, opiskeli nuorukaisia, joista vain harvat havittelivat akateemisia opintoja. He ryhtyivät yleensä porvarillisiin ammatteihin tai nimitettiin Itä-Suomen seurakuntiin sielunpaimeniksi. Koulu toimi nyt omassa talossa Koulukadun (Uudenportinkadun) varrella.

Katolinen kirkko oli pitänyt kansaa henkisesti kahleissaan uskonpuhdistukseen saakka. Se vaikutti myös katolisen ajan kouluopetukseen. Tämä kuvastui siinäkin, ettei uskonpuhdistus poistanut heti ihmisistä saatanan pelkoa ja uskoa noituuteen. Erityisesti suomalaisia ja lappalaisia pidettiin noituuden ja taikuuden harjoittajina. Heiltä etsittiin apua mitä erilaatuisimmissa asioissa. Niinpä Viipurin pormestari P. Ruuth kävi vuonna 1648 erään lappalaisen noidan luona, jotta tämä neuvoisi hänelle häneltä varastettujen rahojen pai-

kan. Viipurin Siikaniemellä oli myös noita-akka, joka oli kuuluisa taidostaan löytää varastettuja tavaroita.

Jotta uskonpuhdistus saataisiin juurrutetuksi myös itäiseen Suomeen, perustettiin Viipuriin vuonna 1554 maan toinen piispanistuin Turun lisäksi. Sen ensimmäiseksi piispaksi nimitettiin Paavali Juusten.

Protestanttisuuden alkuaikoina Viipurin koulu toimi Juhana Laeistiuksen ja hänen lähimpien seuraajiensa aikana moitteettomasti luterilaisessa hengessä. Luterilaisuuden jatkuva ylläpitäminen koulun työssä tuotti kuitenkin vaikeuksia Juhana III:n aikana, kun ns. liturginen riita alkoi kirkon piirissä 1580-luvun keskipaikkeilla. Kuningas nimitti silloin Viipurin koulun opettajaksi Braunsbergin jesuiittaserminaarista kotiin palanneen Gregorios Clementiksen. Clementiksen toiminta Viipurin koulussa muodostui täydelliseksi skandaaliksi. Protestanttiset traditiot olivat nimittäin puolen vuosisadan sisällä jo niin juurtuneet aikuisten ja koulunuorisonkin mieleen. Luterilaisen alkuaajan rehtorit Laeistius ja nuori Paavali Juusten olivat ennättäneet istuttaa uuden opin siemenet ihmisten mieleen siinä määrin, että heidän lapsensakaan eivät enää voineet sietää "jesuiitan" opetusta. Koulun oppilaat eivät voineet olla osoittamatta voimakasta vastenmielisyyttään tuota "papistia" kohtaan. Clementiksen asema kävi niin mahdottomaksi, että kuninkaan oli pakko erottaa virkaan nimittämänsä "jesuiitta".

Kun Viipurin kaupunkikoulu sijaitsi vuodesta 1554 lähtien piispankaupungissa, olisi sen pitänyt saada heti katedraalikoulun asema oikeudella kouluttaa pappeja. Kuitenkin vasta vuonna 1607 mainitaan kouluun saadun teologian lehtori pappiskoulutusta varten. Niinpä vasta tuosta lähtien voidaan Viipurin kaupunkikoulua virallisesti kutsua piispan valvomaksi katedraalikouluksi.

Viipurissa oli vuodesta 1554 lähtien vuoteen 1710 yhdeksän piispaa, joiden tehtävänä oli mm. valvoa ja kehittää opetustoimintaa. Heistä huomattavampia olivat Paavali Juusten, Petrus Bjugg ja Petrus Bång. Maallinen ja hengellinen esivalta tukivat silloin paljon toisiaan. Yhteistyö maaherran ja piispan välillä oli kohtalaisen hyvä. Tosin olosuhteista johtuen syntyi usein esim. koulu-uudistusta toteutettaessa kiistaa siitä, mitkä asiat kuuluivat raastuvan-oikeudelle ja mitkä tuomiokapitulissa käsiteltäviksi. Etenkin Viipurin saksalainen porvaristo oli jatkuvasti tympeä Viipurin koulua kohtaan tehden maaherralle usein valituksia sen toiminnasta.

Viipurin lukio (Gymnasium Wiburgense) perustetaan 1641

Kustaa II Adolfin ja kuningatar Kristiinan aikana suoritettiin valtakunnassa suuria koulutus uudistuksia. Niinpä Suomen ensimmäinen lukio perustet-

tuun vuonna 1630 Turkuun ja toinen Viipuriin vuonna 1641. Viipurin protestanttisessa kaupunkikoulussa oppilaat opetettiin lukemaan ja kirjoittamaan, mutta myös oppimaan latinankielen kieliopin perusteet. Viipurista he hakeutuivat vielä tuolloin Turun katedraalikouluun ja sieltä eurooppalaisiin yliopistoihin.

Suomen kenraalikuvernööri Pietari Brahe, jonka esityksestä Viipurin lukio perustettiin vuonna 1641. Kuningatar Kristiina vahvisti lukion etuoikeudet ja oman tuomiovallan vuonna 1650.

1600-luvulla Suomen sivistysoloja kehittänyt ja maan kenraalikuvernööriksi nimitetty Pietari Brahe oli kiirehtinyt Viipurin lukion eli gymnaasin perustamista. Alaikäinen kuningatar Kristiina, joka silloin oli vain 14-vuotias, ei näihin asioihin puuttunut, vaan sai sivulta seurata, miten valtakunnan kouluasioitakin järjesteltiin. Viipurin lukiota vihittäessä juhlallisesti linnan kaunuanlaukausten säestämänä 10. päi-

vänä elokuuta vuonna 1641 Viipurissa oli noin 3 500 asukasta. Se oli valtakunnan viidenneksi suurin kaupunki. Suurempia olivat vain Tukholma, Göteborg, Norrköping ja Turku. Turussa oli tuolloin n. 4 000 asukasta. Lukio toimi sitten Viipurissa yhteensä 69 vuotta vuodesta 1641 aina vuoteen 1710, jolloin venäläiset valtasivat kaupungin.

Uudelle lukiolle hankittiin Viipurissa piispa Bjuggin toimesta oma kivitalo, joka sijaitsi Viipurin kaupunkikoulun (katedraalikoulun) naapurina Koulukadun varrella. Talo ostettiin edesmenneen Jakob Grelsinpojan perillisiltä 3 500 hopeataalerilla. Kun Viipurin lukio alkoi työnsä, sanottiin että se perustettuun "hävittämään barbaariset käytöstavat kaupungissa". Silti kaupungin raati, pormestari ja porvaristo eivät tunteneet sanottavaa luottamusta uutta oppilaitosta kohtaan. Syynä tähän nurjaan suhtautumiseen oli lukion oma tuomiovalta. Kaupungin raastuvalla ei ollut oikeutta puuttua lukiolaisten eikä koulun opettajien kaupungissa aiheuttamiin rikkomuksiin tai häiriöteki-
jöihin. Piispa Petrus Bjuggin vuonna 1654 laatimassa lukion järjestyssään-

nössä sanotaan kuitenkin, että opettajien tulee olla "Jumalaa pelkääviä oppineita, ahkeria, raittiita ja taitavia" niin kuin he pääsääntöisesti lienevät olleekin. He eivät saaneet olla ylimielisiä eikä myöskään kurittaa oppilaita liian kovakouraisesti.

Petrus Bjugg vahvisti niin ikään lukion rehtorin tehtävät. Tämän oli alettava koulupäivä kello viisi aamulla ja luettava tuolloin sekä selitettävä yksi luku latinankielisestä raamatusta. Samantien oli luettava ja selitettävä luku ruotsinkielisestä raamatusta. Rehtorin oli myös lopetettava koulupäivä kello viisi iltapäivällä laululla ja rukouksella. Hänen tehtäviinsä kuuluivat myös kurinpidolliset toimenpiteet ja velvollisuus huolehtia lukion omaisuudesta sekä puolustaa lukion oikeuksia, mitkä kuningatar Kristiina oli vahvistanut vuonna 1650.

Piispa Petrus Bjuggin laatimat koulun järjestyssäännöt olivat varsin ankarat. Oppilaat eivät saaneet kirotta, valehdella, tehdä väärää valaa, harrastaa siivettömyyttä, noitua, rienata uskontoa tai juopotella, metelöidä kaduilla, kantaa miekkaa, tapella eivätkä myöskään laiminlyödä kirkossa käyntiä sunnuntaisin ja pyhäpäivinä. Rangaistukset olivat kovia: karsseri, ruumiillinen kuritus tai koulusta erottaminen olivat melko yleisiä. Rangaistuksista huolimatta lukiolaiset eivät totelleet sääntöjä, vaan tappelut ja riehumiset kaduilla kuuluivat päiväjärjestykseen. Oppilaslaumat kulkivat päissään rähisten läpi kaupungin, särkivät ikkunoita ja portteja ja pahoinpitelivät vastaan tulijoita. Ajan tapaan kuuluivat teinien tappelut viipurilaisten käsityöläisten kanssa. Niinpä he antoivat kelloseppä Trojanus Burchardtille selkäsaunan kaupungin kellotornissa. He pieksivät myös vanhan Johan Teschen pahanpäiväisesti, kun tämä oli yrittänyt selvittää erästä teinitappelua. Kiinni jouduttuaan lukiolaiset saivat maksaa tekosensa selkänahallaan. Liian ahkerasta opiskelusta oluttuopin kanssa seurasi myös ankara selkäsauna.

Mutta opettajienkaan käyttäytyminen ei suinkaan aina ollut mallikelpoista. Niinpä vuonna 1670 Viipurin lukion lehtori Bartholdus Lacmannus löi kaupungin saksalaisten porvarien ylläpitämän yksityisen saksalaisen koulun koulumestarin veitsellä henkiahkuriin. 1600-luvun elämässä tuon tapainen väkivalta ei kuitenkaan ollut millään lailla ainutlaatuista. Minkähänlaisen rangaistuksen tuo hurjistunut lehtori lienee saanutkaan riehumisestaan?

Elämä Viipurissa oli tuolloin sentään muutakin kuin pelkkää kurjuutta ja riitelemistä. Lukio ylläpiti akateemisia perinteitä arvokkaine juhlineen, näytelmäkappalein ja puhein. Lukion piirissä harrastettiin innokkaasti näytelmien kirjoittamista ja näytelmäkappaleiden esittämistä. Niinpä 19. päivänä helmikuuta vuonna 1674 Viipurin linnassa esitettiin lukion lehtorien ja oppilaiden yhteisvoimin teologianlehtori Petrus Carsteniuksen kirjoittama näytelmäkappale. Siinä kuvattiin Aatamin ja Eevan syntiinlankeemusta, joka jou-

tui Jumalan tuomioistuimen (konsistorin) käsiteltäväksi. Tämän juridisen prosessin muodossa näytelmässä esitetään ihmisen surkeaa lankeemusta ja samalla parannuksen teon mahdollisuutta. Esityksessä tuomitsevan konsistorin jäseninä olivat allegorisina tuomareina mm. Oikeudenmukaisuus, Ankaruus, Pitkämielisyys ja Laupeus. Keskiaikaiset moraalikäsitykset olivat näin ollen Carsteniuksen esikuvina. Lukion näytelmää linnassa olivat seuraamassa piispa, maaherra, raadin jäseniä ja monia muita Viipurin arvohenkilöitä. Näytelmäkappale painettiin Tukholmassa. Henrik Gabriel Porthan julkaisi sen myöhemmin vuonna 1792 turkulaisessa lehdessä Åbo Tidningar, mitä kautta se on tullut laajalti tunnetuksi Suomessa. Puhujantaito kukoisti lukion juhlapuheissa. Monet koulun opettajista olivat myös ahkeria kirjoittajia. Heistä mainittakoon ennen kaikkea Arvid Alopaeus.

Lukion opettajien elämä ei ollut lainkaan huoletonta, koska palkat maksettiin epäsäännöllisesti. Niinpä syyskuussa vuonna 1674 he valittivat, etteivät olleet saaneet kuin puolet edellisen vuoden palkoista eikä kuluvalta vuodelta vielä äyriäkään.

Koulupojillakin oli suuria vaikeuksia. Niinpä monet varattomat viipurilaiset koulupojat asuivat loisina saunoissa. heidän opintojensa hitaus johtui myös ennen kaikkea kirjojen puutteesta ja taloudellisesta ahdingosta.

Arvostetuin lehtori oli teologian opettaja. Ensimmäinen teologian lehtori oli Jacobaeus Tolia. Lukiossa opetettiin myös kaunopuheisuutta, matemaatiikkaa ja latinan ohella myös kreikkaa. Historian lehtorin virka perustettiin 1696, ja jo sitä ennen toimivat lukiossa logiikan ja fysiikan lehtorit. Johannes Casparides Rachlitius oli muiden tehtäviensä ohella laulunopettajana (director cantus). Lukiossa harjoiteltiinkin ahkerasti laulutaitoa. Yhdessä laulettiin koraaleja ja latinankielisiä karminaaleja, mikä edisti samalla latinan oppimista. Lauluharjoituksissa tuli olla läsnä. Niistä poisjäämisistä rangastettiin.

Joskus lukiolaisia kutsuttiin rikkaiden porvarien järjestämiin kesteihin laulamaan, mistä he saivat jonkun lahjan ja ennen kaikkea he saivat kerrankin syödä itsensä kylläisiksi.

Viipurin lukio eli kymnaasi sai työskennellä sangen vaikeissa olosuhteissa huonossa kunnossa olevassa rakennuksessa. Pelättiin koulun katon sortuvan millä hetkellä hyvänsä, jolloin opettajat lähettivät tästä kuninkaalle kirjeen. Sinä pyydettiin 300 taaleria hopearahoina talon korjaamiseen. Raha lienee saatukin, koska 1670-luvulla oltiin jo uudessa rakennuksessa. Se paloi kuitenkin Viipurin suurpalon yhteydessä vuonna 1690 ja koulunkäyntiä jatkettiin Tuomiokirkossa väliaikaisesti. Uusi koulutalo valmistui varsin pian ja sitä pidettiin erittäin komeana. Olihan siinä jopa sali ja huone talon päädys-sä!

Fredrik I, jonka armollisella päätöksellä 30.9.1723 Viipurin piispanistuim ja Viipurin lukio siirrettiin Porvooseen.

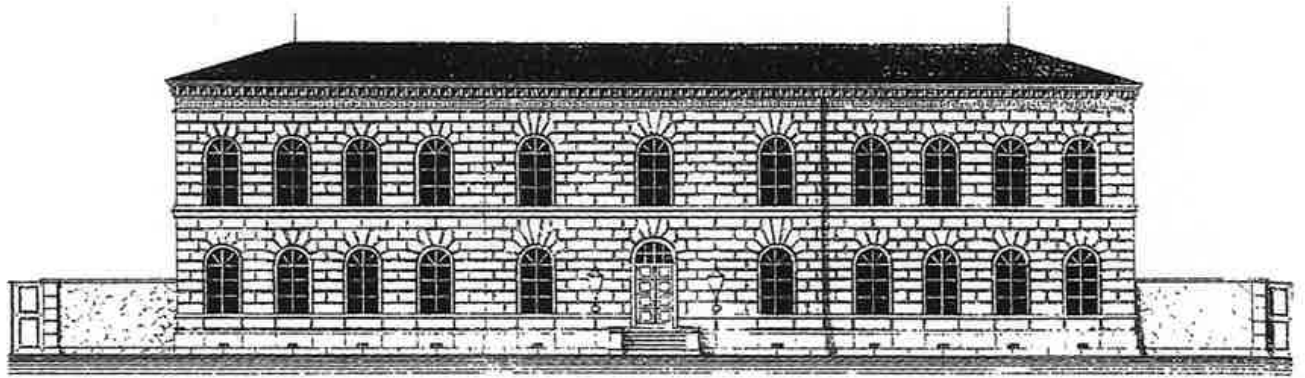
Piispa Petrus Bång arvosteli vuonna 1693 kaupungin raatia ja porvareita siitä, että "he pitivät tässä kaupungissa juoksupoikaa arvostetumpana kuin lukion oppineita". Lukiossahan oli seitsemän varsin oppinutta lehtoria, joista yksi vuosittain valittiin rehtoriksi. Rehtorin vaihdos tapahtui aina 15. päivänä elokuuta perinteellisin menoin. Piispa, lukion opettajat ja kutsuvieraat kokoontuivat silloin ensin akateemiseen jumalanpalvelukseen kirkkoon. Tämän jälkeen siirryttiin lukioon, missä eroa-

va rehtori piti puheen ja otti valan tulevalta rehtorilta luovuttaen tälle sitten rehtorin tunnusmerkit, ketjun ja lukion sinetin.

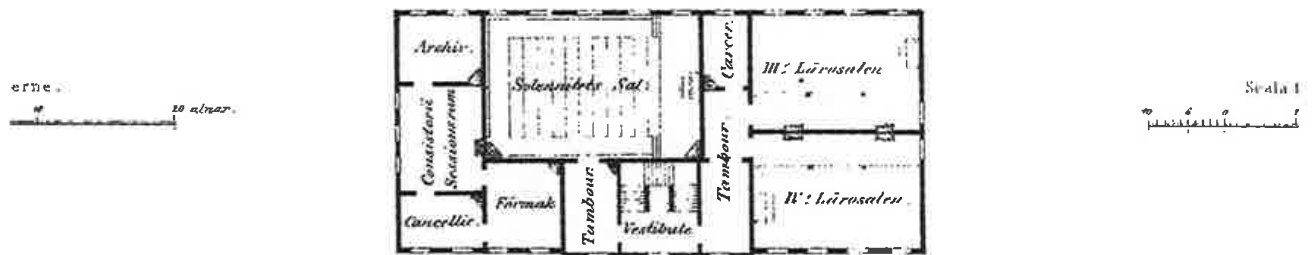
Rehtorien puheet painettiin usein Viipurin lukion omassa kirjapainossa. ne antavat mielenkiintoisia tietoja koulusta ja siellä annetusta opetuksesta. Ne ovat tutkijoille ainoita laatuista lähdeaineistoa noilta ajoilta. Piispojen tehtävänä oli tutkia vuosittain lukion rehtorin antama selonteko lukion toiminnasta. Jos piispalla oli jotain huomauttamista, rehtorin velvollisuutena oli merkitä huomautus "protokollaan" toimenpiteitä varten.

Piispa Petrus Bång perusti koulun yhteyteen vuonna 1688 kirjapainon, joka oli laatuaan kolmas koko Suomessa. Siinä painettiin kirjoja 21 vuoden ajan aina vuoteen 1710 saakka. Lehtori Arvid Alopaeus oli maamme ensimmäinen oppikirjojen kirjoittaja, jonka kirjoja painettiin lukion kirjapainossa. Niinpä hänet mainittiin "Jumalaa pelkääväksi, ahkeraksi ja taitavaksi henkilöksi ja kelpo opettajaksi". Kirjapainossa, josta Viipurissa oltiin ylpeitä, painettiin etupäässä uskonnollista kirjallisuutta ja oppikirjoja, yhteensä noin 85 kappaletta. Kuultiinpa kuitenkin myös valituksia kirjapainon toiminnasta. Niinpä piispa Laurbeccius pahoitteli vuonna 1697, että "nuorison onnea ja menestystä syrjittiin, sillä kirjapainossa ei ollut ilmestynyt kirjoja, jotka voisivat edistää nuorison kasvatusta". Viipurin lukio oli kuitenkin ainoa koulu, millä oli oma kirjapaino maassamme.

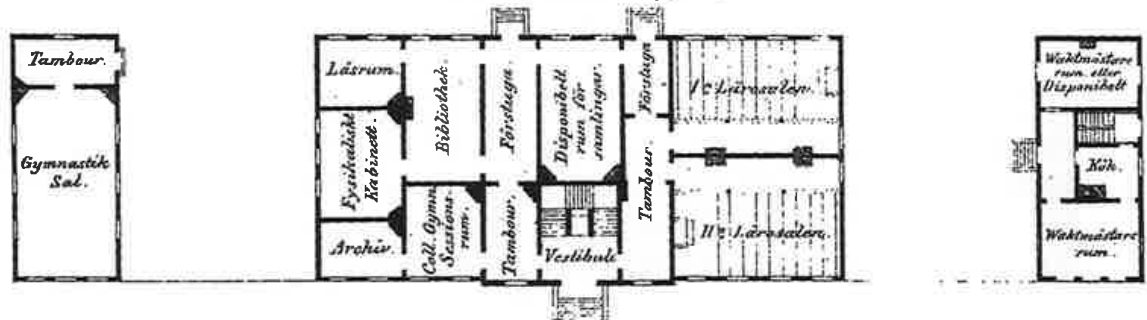
*Facade och Plan af Gymnasii-Huset i Borgå,
emot Finska Kyrko-Torget.*

Plan af öfra Wåningen

Plan af nedra Wåningen

Porvoon lukion nykyisen vuonna 1850 valmistuneen rakennuksen uusklassinen fa-
sadi arkkitehti Ernst Lohrmanin rakennepiirrosten mukaan. (Facade af Gymnasii-
Huset i Borgå)

Porvoon lukio nykyisin.

Venäläisten vallattua Viipurin vuonna 1710 koko Viipurin lääni liitettiin vuonna 1721 Uudenkaupungin rauhassa Venäjään. Mainittakoon, että koulun opettajat ja oppilaat ottivat urheasti osaa Viipurin puolustukseen vuonna 1710.

Vuonna 1723 syyskuun 30.päivänä Ruotsin kuningas Fredrik I päätti valtiopäivien ehdotuksesta lukion siirtämisestä Porvooseen. Hänen antamassaan dekreetissä piispanistuin siirretään venäläisille menetetystä Viipurista Porvooseen. Samassa päätöksessä hän määräsi, että Viipurin lukio jatkaa toimintaansa myös Porvoossa ja sille rakennetaan sinne koulutalo. Lukio alkoi vuodesta 1725 lähtien toimintansa nimellä Borgå gymnasium, ja ensimmäiset oppilaat kirjoittautuivat silloin tähän lukioon. Porvoon lukio jatkoi näin ollen sitä kouluperinnettä, mikä alkoi entisessä piispankaupungissa Viipurissa ja lukio toimii vielä tänäkin päivänä. Borgå gymnasiumin ensimmäinen rehtori oli maisteri Petrus Ignatius Helsingistä.

Porvoossa yritettiin useita kertoja 1700-luvulla aikaansaada lukioon oma kirjapaino, mutta siinä ei onnistuttu.

Tärkein esine, mikä Viipurin lukion kirjapainossa painetun kahdeksan kirjan ohella saatiin pelastetuksi Viipurista vuonna 1710 Porvoon lukioon, oli Viipurin lukion vanha hopeinen sinetti. Kirjoittamassaan Viipurin lukion his-

Viipurin lukion sinetti vuodelta 1641

toriassa Magnus Jacob Alopaeus mainitsee tuosta sinetistä seuraavaa:

"Tämä sinetti on hopeaa ja on kahdeksan Viipurin lukiossa painetun vielä jäljellä olevan kirjan ohella ainoa esine Porvoon lukiossa, mikä vielä on lähtöisin vanhasta Viipurin lukiosta."

Ei ole mitään tietoa siitä, kuka toi tuon sinetin Porvooseen ja sai sen säilytetyksi jälki-
maailmalle suorittaen siten arvokkaan kulttuuriteon. Viipurilainen kultaseppä Henrik Potthusen oli saanut vuonna 1641 tehtäväkseen valmistaa sinä vuonna perustetulle Viipurin lukiolle tuon hopeisen sinetin. Potthusen, joka oli yksi viidestä silloisesta viipurilaisesta kultasepästä, sai syksyllä vuonna 1641 työnsä valmiiksi. Hän käytti peräti kuusi luotia hopeaa sinetin valmistamiseen. Sinetti, jonka läpimitta on 44 mm, painaa 60 g. Siinä kuvataan avointa kirjaa, minkä lehdillä on latinankielinen teksti: *Deus est in loco isto* (Jumala on tällä paikalla). Keskellä sinettiä kuvatun kirjan yläpuolella lähempänä sinetin reunaa on kuvattuna tähti ja vuosiluku 1641. Sinetissä olevan tähden ja kirjan ympärillä on teksti: *Sigillum Gymnasii Wiburgensis* ja sinetin ulko-reunassa erottuu teksti:

Christina:G:SUE:GOT:WAN:REG:ET:PR:HE. Sinetti edustaa ja todistaa näin ollen osaltaan konkreettista historiallista yhteyttä Viipurin ja Porvoon lukion kesken.

Lähdekirjallisuutta:

Hultin, A.	Borgå gymnasii historia I-II.	1920-1924
Nyberg, Folke,	Borgå gymnasium från Viborg till Borgå.	1991
Ruuth, J.W. ym.	Viipurin kaupungin historia I-II.	1974 - 1982
Simolin, A.	Wiborgs stifts historia.	1909